

Tipinis e. seniūnijos modelis ir jo realizacijos ypatumai

Alfredas Otas

Kauno technologijos universiteto
docentas, daktaras
Kaunas University of Technology,
Assoc. Professor, PhD
Studentų g. 50, Kaunas
Tel. (8 37) 30 03 8, faks. (8 37) 30 03 90
El. paštas: alfredas.otas@ktu.lt

Jolanta Stasiukonienė

Kauno r. savivaldybės administracijos Alšėnų
seniūno pavaduotoja
Kaunas District Municipality Administration
Alšėnai Neighbourhood Head Deputy
Mokslo g. 2, Mastaičiai, Kauno r.
Tel. (8 37) 56 14 75
El. paštas: jolanta.stasiukoniene@alsenai.krs.lt

Straipsnyje pateikiamas tipinis e. seniūnijos modelis, leidžiantis detalizuoti seniūnijoms priskirtas funkcijas. Aptariamos vietinės valdžios institucijų – seniūnijų veiklos perkėlimo į elektroninę erdvę ir piliečių galimybės komunikuoti su vietos valdžia elektroninėmis priemonėmis. Nagrinėjamos elektroninių programinių priemonių naudojimo seniūnijose problemos ir galimybės. Straipsnis parengtas remiantis projekto „Kauno apskritis – eDemokratijos regionas“ įgyvendinimo prielaidomis (www.kaunaseregion.lt).

Problema

Lietuvos informacinės visuomenės plėtros procesai vyksta gana sparčiai: vis daugėja kompiuterius ir internetą naudojančių Lietuvos gyventojų, informacinės technologijos tampa neatsiejama verslo įmonių veiklos dalimi, vykdomos elektroninės valdžios plėtros iniciatyvos, naudojant informacines technologijas puoselėjama lietuvių kalba ir kultūra (Apžvalga, 2008). Elektroninės Europos veiksmų plane i2010 pabrėžiama, kad informacinės ir ryšių technologijos turi būti naudingos visiems piliečiams, kad viešosios paslaugos taptų geresnės, ekonomiškesnės ir prieinamesnės. Veiksmų plane pabrėžiama, kad visuomenei turi būti prieinama bent keturių pagrindinių tipų informacija: teisinė ir administracinė, kultūrinė, aplinkos, transporto. Piliečiams turi būti sudarytos sąlygos pareikšti savo nuomonę ir visavertiškai dalyvauti šalies politiniame gyvenime. Informacinių technologijų plėtra suteikia naujų savivaldos, kaimo plėtros, savivaldybių, seniūnijų ir gyventojų bendradarbiavimo galimybių.

Pastaraisiais metais išaugo Lietuvos valdžios institucijų dėmesys e. valdžios problemoms. Deja, Vyriausybės ir Seimo strateginiuose dokumentuose per mažai dėmesio skiriama elektronei savivaldai, savivaldybių ir jų institucijų – seniūnijų ryšiams su vietos bendruomenėmis ir gyventojais. Informacinės visuomenės paslaugos turi būti kuriamos ne tik centrinės valdžios institucijose, bet ir savivaldybėse, jų teritorijose, seniūnijose, kaimo bendruomenėse.

Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme deklaruojama, kad seniūnija yra savivaldybės administracijos struktūrinis teritorinis padalinys – jos filialas, veikiantis tam tikroje savivaldybės teritorijos dalyje. Seniūnijai vadovauja seniūnas. Iš seniūnijos aptarnaujamos teritorijos gyvenamųjų vietovių ar jų dalių yra sudaromos seniūnaitijos. Seniūnaitijų gyventojai šio įstatymo nustatyta tvarka renka gyvenamosios vietovės bendruomenės atstovus – seniūnaičius. Seniūnijos veiklą reglamentuoja savivaldybės administracijos direktoriaus patvirtinti seniūnijos veiklos nuostatai. Seniūnijos veikla finansuojama iš savivaldybės biudžeto, tam seniūnijai skiriami

reikiami asignavimai. Įstatymas reglamentuoja veiklas, už kurias atsakinga seniūnija ir seniūnas. Lietuvoje dabar yra 546 seniūnijos.

Šiame straipsnyje pateikiamas požiūris į informacinės visuomenės plėtros reiškinius seniūnijose. Tipinio e. seniūnijos modelio parengimas ir įgyvendinimas savivaldos procese yra viena iš informacinės visuomenės plėtros Lietuvoje sudedamųjų dalių. Seniūnijų veiklos realizacija ir plėtra elektroninėje erdvėje leis savivaldybių ir seniūnijų tarnautojams veiksmingiau ir efektyviau spręsti valdymo klausimus, o piliečiams dalyvauti priimant sprendimus. Įgyvendinamą e. seniūnijos modelį bus galima pritaikyti skirtingose seniūnijose. Iš pradžių bus įgyvendinti žvalgomieji projektai, kurių rezultatais remiantis plėtosis šalyje nauji informacinės visuomenės projektai.

Šiuo metu tik labai nedaugelis Kauno apskrities kaimiškųjų savivaldybių seniūnijų turi interneto svetaines, jos sistemiskai neapima visos seniūnijos teritorijos ir visų veiklos sričių bei kitų seniūnijos teritorijoje ar už jos ribų veikiančių institucijų ir įstaigų, kurios tenkina seniūnijoje gyvenančių žmonių poreikius. Seniūnijų svetainės dažniausiai apsiriboja tik savo kaip institucijos informacijos pateikimu. Seniūnija yra savivaldybės administracinis teritorinis padalinys, esantis arčiausiai gyventojų. Paprastai gyventojai pirmiausia kreipiasi į seniūniją, o tik paskui į aukštesnio lygmens valdžią.

Svarbus tipinio e. seniūnijos modelio įgyvendinimo reikalavimas yra skaitmeninės atskirties mažinimas. Tikrasis e. seniūnijos modelio realizacijos poveikis bus tik tada, kai e. seniūnijos suteikiamomis galimybėmis naudosis kritinė, vadinamoji prisijungusi (angl. *online*) gyventojų masė. Tam reikalingos dvi prielaidos: veiklos elektroninėje erdvėje galimybės ir gebėjimai. Informacinės infrastruktūros kūrimas, viešųjų interneto prieigos taškų plėtra, plačiajuosčio interneto ryšio naudojimas sudaro prielaidas sėkmingai įgyvendinti e. seniūnijos modelį. Neatsiejama šio modelio dalis yra informacinių technologijų ir interneto pradmenys gyventojams. Didžiausias iššūkis laukia seniūnijų darbuotojų, kurie privalės įgyti ne tik gebėjimų naudotis kompiuteriu ir internetu pradmenis, bet ir tikslinių svetainės administravimo žinių, teks ugdyti naujus veiklos elektroninėje erdvėje įgūdžius.

Informacinių technologijų naudojimas plėtojant ryšius tarp savivaldos institucijų ir gyventojų

Galimybių naudoti informacines technologijas plėtojant ryšius tarp savivaldos institucijų ir gyventojų vis daugėja. Tai leis gyventojams ir bendruomenėms aktyviau dalyvauti priimant visų valdžios lygių sprendimus – nuo seniūnijų iki regioninės valdžios, sutvirtins ryšius tarp išrinktų visų vietinių lygių tarybų narių, pareigūnų ir gyventojų. Tarybos galės patogiai komunicuoti su gyventojais – nuo e. konsultacijų ir e. peticijų iki apklausų ir tiesioginių internetinių ryšių su gyventojais ir bendruomenėmis.

Tipinis e. seniūnijos modelis sudaromas remiantis informacinės visuomenės kūrimo Europoje ir Lietuvoje strateginėmis nuostatomis, Kauno e. regiono projekto vykdymo rezultatais, savivaldos procesų analizės rezultatais ir darbo savivaldos institucijose patyrimu. Praktiniu požiūriu pradinė modelio sudarymo medžiaga buvo renkama ir formalizuojama kuriant ir eksploatuojant Kauno rajono Garliavos seniūnijos svetainę www.garliava.lt. Vėliau svetainė buvo papildyta parapijos dalimi www.garliava.lt/baznycia/.

Parengto modelio įgyvendinimas suteiks naujų galimybių:

- dirbantiems gyventojams, kurie neturi laiko tiesiogiai dalyvauti savivaldoje;
- atokiose teritorijose gyvenantiems seniūnijų gyventojams;
- visiems, kurie nesižavi tradicinėmis dalyvavimo formomis ir struktūromis;
- seniūnijų administracijai efektyviai bendradarbiauti su gyventojais formuluojant ir įgyvendinant politiką ir veiksmus;
- jaunimui, kuriems veikla elektroninėje erdvėje yra patraukli.

Pabrėžtinios naujos galimybės politikams šiais veiklos klausimais:

- darbotvarkės sudarymas;
- tiesioginiai klausimynai internetu;
- laisvi ir moderuojami forumai;
- balsavimas internetu (tiesioginiai klausimynai internetu ir tyrimai).

Kuriant tipinį e. seniūnijos modelį reikia pasieltki šiuos piliečių dalyvavimo instrumentus:

- teritorinių planų projektus;
- diskusijų forumus;
- elektronines piliečių iniciatyvas;
- nuomonių apklausas;
- komentarus.

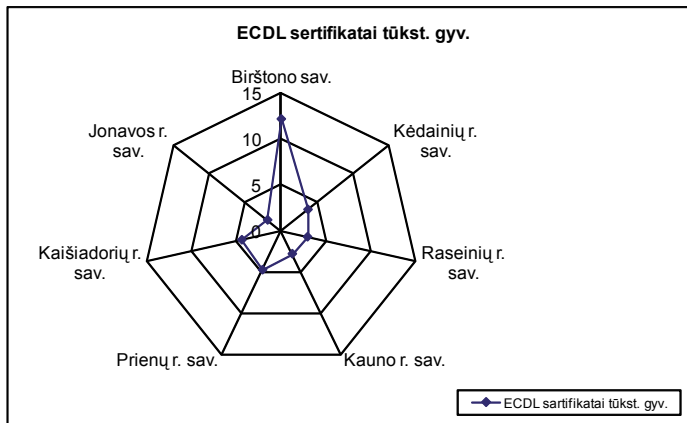
Kuriant tipinį e. seniūnijos modelį būtina atsižvelgti į institucijų ir gyventojų komunikavimo elektroninėmis priemonėmis kliūtis:

Pirmoji – interesų atskirtis: aktyvių elektroninėje erdvėje veikiančių gyventojų yra mažuma, nes daugelis žmonių nesidomi politika ir vietinėmis problemomis. Kita vertus, besidomintys dalyvavimu dažnai mažiau domisi informacinėmis technologijomis, t.y. amžiaus santykis.

Antroji – skaitmeninė atskirtis: vis dar daug gyventojų yra kitoje atskirties pusėje. Būtina juos įtraukti į veiklą elektroninėje erdvėje, mažinant skaitmeninę atskirtį (Pukas, Stasiukonienė, Otas ir kt., 2006).

Kompiuterinio raštingumo Kauno regiono savivaldybėse pasiskirstymo diagrama pateikta 1 paveiksle. Diagramoje parodytas patvirtintų kompiuterinio raštingumo sertifikatų pagal Europos kompiuterinio raštingumo standartą ECDL skaičiaus tūkstančiui gyventojų pasiskirstymas Kauno apskrities savivaldybėse (Pukas, Stasiukonienė, 2007).

Diagrama rodo, kad Birštono savivaldybėje kompiuterinis raštingumas beveik tris kartus skiriasi nuo kitų Kauno regiono savivaldybių. Aišku, šis pasiskirstymas nėra absoliutus, bet iliustruoja esamus netolygumus.

1 pav. Kompiuterinis raštingumas Kauno regiono savivaldybėse

Tipinis e. seniūnijos modelis

Tipinis e. seniūnijos modelis sudaromas remiantis seniūnijos veiklos norminiais teisės aktais, numatomomis šios veiklos perkėlimo į elektroninę erdvę galimybėmis ir naujų veiklos sąlygos realizavimu.

Tipinį e. seniūnijos modelį sudaro trys pagrindinės komponentės:

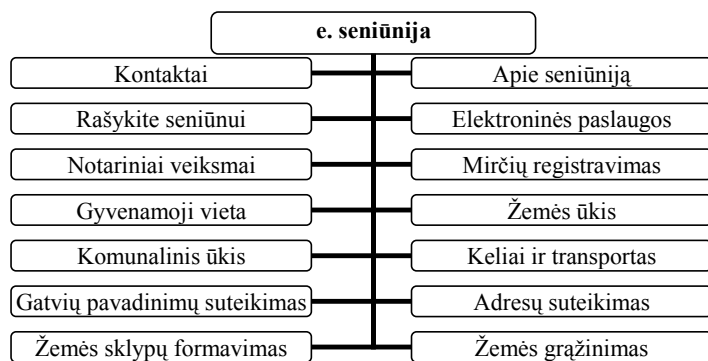
- Pirmoji modelio komponentė yra seniūnija kaip žemiausias vietinės valdžios lygmuo. Ši komponentė apima seniūniją kaip administracinį vienetą, visas seniūnijos vykdomas funkcijas ir pagal kompetenciją priklausančias veiklos sritis.
- Antroji komponentė – tai visos seniūnijos teritorijoje esančios institucijos ir įstaigos bei ne seniūnijos teritorijoje esančios institucijos, kuriomis naudojasi seniūnijos gyventojai.
- Trečioji komponentė apima visas seniūnijos teritorijoje veikiančių gyventojų bendruomenių rūšis, vietinių lygių tarybas ir gyventojų, jų išrinktų atstovų ir pareigūnų interaktyvų tarpusavio bendravimą.

Tipinio e. seniūnijos modelio valdymą atlieka iš seniūnijos įstaigų, institucijų ir bendruomeninių organizacijų atstovų sudaryta darbo grupė.

Kiekviena tipinio e. seniūnijos modelio komponentė toliau detalizuojama.

Antrame paveiksle detalizuota komponentė „e. Seniūnija“.

Čia seniūnija suvokiama kaip viešojo administravimo įrankis. Modelis apima ne tik visas seniūnijos administruojamas veiklas, bet ir visas seniūnijos teritorijoje kaip administraciniame vienetu vykdomas veiklos sritis, programas ir projektus, pavyzdžiui, žemės ūkį, verslą, paslaugas ir kt. Čia pateikiama pagrindinė informacija apie veiklas, o detali informacija – komponentėse „Institucijos“ ir „Bendruomenės ir interaktyvus bendravimas“. Šiame lygmenyje numatytos skirtingų lygių e. paslaugos, veikia abipusiai

2 pav. Komponentė e. seniūnija

interaktyvūs ryšiai tarp seniūnijos kaip institucijos ir gyventojų. Svarbiausia interaktyvaus ryšio komponentė – „Rašykite seniūnui“. Modeliuojant šio lygmens komponentes atsižvelgta į norminius teisės aktus, nusakančius e. dokumentų naudojimą savivaldos institucijose, ir žemiausio savivaldybės institucijos lygmens – seniūnijos žmogiškuosius išteklius.

Institucijų lygio komponentė apima visas institucijas ir įstaigas, kurios yra seniūnijos teritorijoje, ir tas institucijas, kurios nėra seniūnijos teritorijoje, bet seniūnijos gyventojai jomis naudojami. Lygių ir dedamųjų skaičius „Institucijų“ komponentėje gali kisti. „Institucijų“ komponentė apima didelę veiklos sričių įvairovę, pavyzdžiui, sveikatos apsaugą, kultūrą ir švietimą, policiją, migraciją, verslo įmones ir kt. Šiame lygmenyje taip pat naudojamos nuorodos į įstai-gų svetaines.

Komponentė „Bendruomenės ir interaktyvus bendravimas“ apima visuomenines veiklas ir susideda iš komponentių, susijusių su piliečių informacija ir dalyvavimu priimant sprendimus. Komponentė „Bendruomenės“ apima piliečių, susibūrusių į nevyriausybinės organizacijas, veiklą. Čia turi patekti nevyriausybinių organizacijos – bendruomenių informaciniai centrai, klubai pagal pomėgius, religinės bendruomenės, parapijos, bažnyčios. Komponentė „Jūsų išrinktos tarybos“ jungia visas piliečių išrinktas tarybas nuo vietinio iki regiono lygmens: seniūnaitijas, seniūnaičius, savivaldybių tarybas, regiono plėtos tarybą. Čia turi būti numatytos piliečių galimybės interaktyviai bendrauti su savo rinktais

atstovais, gauti tarybos narių e. konsultacijas parengti e. peticiją, reikšti savo nuomonę ir teikti pasiūlymus.

Bendruomenių lygmens komponentė „Teisė reikšti nuomonę ir spresti“ formalizuoja bendruomenės dalyvavimą priimant sprendimus. Šią komponentę sudaro bendra informacija, klausimynai, apklausos, interviu, telefoniniai tyrimai ir kt. Interaktyvumas pasireiškia tuo, kad priimant sprendimus

atsižvelgiama į apklausų ir tyrimų rezultatus.

Tipinio e. seniūnijos modelio realizacija

Seniūnijos veiklos formalizavimas leidžia detalizuoti konkrečios seniūnijos veiklą ir numatyti kiekvienos iš veiklų perkėlimo į elektroninę erdvę tikslumą ir galimybes.

Parengtas tipinis e. seniūnijos modelis pritaikytas realizuojant Kauno rajono savivaldybės Alšėnų seniūnijos portalą. Kuriant portalą, buvo detalizuotos tipiniame modelyje aprašytos pagrindinės seniūnijos funkcijos, susiejant jas su realia situacija Alšėnų seniūnijoje. Realizuojant tipinį e. seniūnijos modelį, Alšėnų seniūnija pasirinkta kaip labiausiai atspindinti tipinio modelio visų lygių komponentes. Teritoriniu požiūriu tai yra priemiestinė seniūnija, tačiau kartu ir kaimiškoji seniūnija, kurią sudaro 26 kaimai. Seniūnijoje vykdoma įvairi veikla – vystomas žemės ūkis, verslas, vyksta sparti urbanizacija, išplėtoti tarpinstituciniai ryšiai. Institucijų lygmenyje gyventojai naudojami ne tik Alšėnų seniūnijoje, bet ir gretimų seniūnijų teritorijoje esančių institucijų paslaugomis. Bendruomenių lygmenyje seniūnijos teritorija apima tris parapijas, veikia įvairios visuomeninės organizacijos.

Kiekvienoje seniūnijoje yra tam tikros specifinės veiklos tradicijos, todėl ir šios veiklos atspindys elektroninėje erdvėje gali skirtis. Pagrindiniai uždaviniai lieka tie patys:

- seniūnijos veiklą realizuojantis portalas privalo būti aiškus ir patrauklus vartotojui – seniūnijos gyventojui;

- kiekvienas seniūnijos gyventojas turi turėti potencialiu portalo vartotoją;
- portalas turi teikti universalių, kiekvienam seniūnijos gyventojui naudingų paslaugų, todėl būtina, kad kiekvienas seniūnijos gyventojas čia rastų jį dominančią informaciją ar informacinę paslaugą;
- seniūnijos portalo medžiaga turi būti nuolat papildoma ir atnaujinama – tik tada ji bus patraukli vartotojams;
- portalo medžiaga privalo rūpintis ne vien seniūnas, bet ir kiti seniūnijos administracijos darbuotojai;
- būtina stebėti ir laiku diegti kitų šalių patyrimą.

Tipinis e. seniūnijos modelis taikomas ir bus toliau plėtojamas Alšėnų seniūnijos portale www.alsenuseniunija.lt. Portalą realizavo KTU Informatikos fakulteto studentai, kuriems vadovavo straipsnio autoriai. Seniūnijos portalas dar tik pradėdamas eksploatuoti, todėl platesnių apibendrinimų apie pasirinkto modelio efektyvumą dar negalima pateikti. Numatomi reklaminiai

renginiai seniūnijoje, bus organizuoti mokymai, stengiamasi vis daugiau paslaugų įdiegti elektroninėje erdvėje. Apibendrinus sukauptą patyrimą, tipinį seniūnijos modelį bus galima rekomenduoti taikyti kitose seniūnijose.

Išvados

1. Parengtas tipinis e. seniūnijos modelis sistemiskai apima seniūnijos teritoriją ir visas veiklos sritis.
2. Realus tipinio e. seniūnijos modelio taikymo rezultatas bus gautas tik tada, kai juo naudosis dauguma seniūnijos gyventojų.
3. Neatsiejama šio modelio dalis yra gyventojų kompiuterinio raštingumo pradmenys.
4. Didžiausias iššūkis laukia seniūnijų darbuotojų, kurie privalės įgyti tikslinių modelio administravimo gebėjimų ir įgūdžių.
5. Apibendrinus portalo realizavimo patyrimą, tipinį e. seniūnijos modelį bus rekomenduojama taikyti kitose seniūnijose ir įgyvendinti žvalgomojus projektus.

LITERATŪRA

Lietuvos žinių visuomenės plėtros procesų apžvalga. 2007–2008 (2008) Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, p. 36.

GATAUTIS, R.; PUKAS, V. Kauno eRegionas: Plėtros modelis (2005). *Ekonomika ir vadyba – 2005*. Kaunas: Technologija, p. 63–65.

PUKAS, V.; STASIUKONIENĖ, J.; OTAS, A.; LUKOŠEVIČIUS, A.; ANDRĖNAS, A. Kauno eRegionas:

vizija, modelis, projektai (2006). *Informacinės technologijos '2006*. Kaunas: Technologija, p. 265–270.

GATAUTIS, R.; PUKAS, V. Developing the Kaunas eRegion (2006). *Baltic IT&T Review: A Business Journal for Information Society*. Riga. p. 49–50.

PUKAS, V.; STASIUKONIENĖ, J. Informacinės atskirties mažinimo ir sekos modelis (2007) *Informacinės technologijos 2007*. Kaunas: Technologija, p. 152–154.

SYSTEM eNEIGHBOURHOOD MODEL

Alfredas Otas, Jolanta Stasiukonienė

Summary

The article describes a standard eNeighbourhood model, which enables to set out the functions delegated to the neighbourhoods. It deals with the possibilities of transferring the activities of the local authorities – neighbourhoods – into electronical space and the use of electronic means in communication between the local authorities and the citi-

zens. Problems and possibilities of using electronic software tools on the neighborhood level are covered. Issues of citizen involvement in the decision making process by using ICT are reviewed. The article is based on the implementation preconditions of the Project *Kaunas County as eDemocracy Region* (www.kaunaseregion.lt)